

завдяки отриманню міжбюджетних трансфертів, які компенсують бюджетні розбіжності та проблеми з доходами, спричинені збіднілою доходною базою.

Місцевим органам самоврядування необхідно розуміти напрями змін, які приведуть до того, що їхні бюджети підвищать фінансову стійкість. Ці напрями повинні визначитися шляхом кількісного аналізу даних. Крім того, представникам місцевих органів самовря-

дування варто зрозуміти, що для того, щоб вони приносили структурні зміни, необхідно робити жорсткий вибір і прагнути до активного діалогу з людьми, яких вони обслуговують. Для органів місцевого самоврядування, які хочуть забезпечити фінансово стабільне майбутнє громади, необхідно, щоб мешканці громади розуміли, що бюджет має отримувати достатньо надходжень для задоволення зростаючих витрат.

Список використаних джерел:

1. Burnside, Craig (2004). Assessing New Approaches to Fiscal Sustainability Analysis. World Bank Latin America and Caribbean Department's report on Debt 106 Sustainability Analysis. URL: http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2008/06/19/000333037_20080619011109/Rendered/PDF/442760WP0BOX321tainability01PUBLIC1.pdf
2. Chapman J.I. (2008). State and Local Fiscal Sustainability: The Challenges, Public Administration Review, 68 (S): 115–131.
3. Dollery, B. & Grant, B. (2011). Financial Sustainability and Financial Viability in Australian Local Government, Public Finance and Management, 11 (1), 28–47.
4. IPSASB. (2011). Exposure Draft 46. Recommended Practice Guideline, Reporting on the Long-Term Sustainability of a Public Sector Entity's Finances. International Federation of Accountants. URL: http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/IPSASB_At_A_Glance_RepLong-Term_Sustainability_of_Public_Finances.pdf

УДК 336.1:336.5

Мельничук Н.Ю.,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Мельничук І.О.,

аспірант,
викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ВИДАТКИ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Мельничук Н.Ю., Мельничук І.О. Видатки Зведеного бюджету України в сучасних умовах господарювання. У статті визначено економічну сутність видатків та витрат бюджету. Розглянуто головні теоретичні аспекти формування видатків Зведеного бюджету України. Досліджено динаміку та структуру видатків Зведеного бюджету держави в розрізі функціональної класифікації та за економічною характеристикою операцій. Визначено проблемні аспекти глобального розвитку суспільства в контексті видаткової частини Зведеного бюджету країни.

Ключові слова: видатки бюджету, витрати бюджету, Зведений бюджет, структура видатків бюджету, види економічної діяльності.

Мельничук Н.Ю., Мельничук І.О. Расходы Сводного бюджета Украины в современных условиях хозяйствования. В статье определена экономическая сущность расходов бюджета. Рассмотрены основные теоретические аспекты формирования расходов сводного бюджета Украины. Исследована динамика и структура расходов сводного бюджета государства в разрезе функциональной и экономической классификации. Определены проблемные аспекты глобального развития общества в контексте расходной части сводного бюджета страны.

Ключевые слова: расходы бюджета, государственный бюджет, местные бюджеты, сводный бюджет, структура расходов бюджета, виды экономической деятельности.

Melnychuk N.Yu., Melnychuk I.O. Consolidated budget expenditure of Ukraine in the contemporary economy. In the article the essence of the concept of budget expenditures. It deals with the main theoretical aspects of formation of the Consolidated budget. Dynamics of budgetary expenses of the Ukraine in the context of the functional classification and the economic characteristics of operations are explored. The problem aspects of global development of society in the context of the Consolidated Budget expenditures are determined.

Key words: budget expenditures, state budget, local budgets, consolidated budget, structure of budget expenditures, types of economic activities.

Постановка проблеми. Поглиблення глобалізаційних процесів та об'єктивна необхідність у розвитку суспільства зумовлюють потребу держави в ефективній реалізації та результативності виконання бюджету. Спостерігається стійка тенденція до зростання потреб суспільства, а отже, і до зростання витраток бюджету. Як інструмент регулювання соціально-економічних процесів бюджет держави покликаний забезпечити ефективну державну політику в контексті використання відповідного бюджету держави. Він є місцем зосередження значної частини валового внутрішнього продукту, що потребує дієвих кроків у напрямі активізації розвитку бюджетних відносин та забезпечення реалізації завдань і функцій держави. Важливим статистичним індикатором в контексті прогнозування особливостей формування та використання коштів держави є Зведений бюджет України. Саме тому дослідження витраток Зведеного бюджету України в сучасних умовах господарювання є важливим.

Зведений бюджет як узагальнюючий та статистичний показник прогнозування витраткової частини забезпечує отримання комплексного уявлення про бюджетну політику країни в контексті виконання Державного та місцевих бюджетів. Враховуючи вищезазначене, проблеми вивчення теоретичних та практичних аспектів витраток Зведеного бюджету України є особливо актуальними у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, що стосуються витраткової частини бюджету, присвятили свої наукові праці такі вчені, як Н.І. Богомолова, А.П. Дорошенко, І.І. Конєва, В. Макогон, Ю.Л. Наконечна, К.В. Павлюк, В.В. Шалімов та ін.

Мета статті полягає у дослідженні складу, структури та динаміки витраток Зведеного бюджету України, що дасть змогу визначити напрями та проблеми використання бюджетних коштів країни.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку бюджетних відносин в Україні характеризується посиленням ролі бюджетних витраток у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави та регіонів [1, с. 115]. Завдяки оптимальному розподілу та перерозподілу грошового фонду держави забезпечується проведення ефективної державної політики у сфері витраток [2, с. 85].

Бюджетна політика проявляється як в абсолютному вираженні окремих статей доходів і витраток бюджету, так і в структурі надходжень та напрямів витрачання коштів держави. Саме витратки бюджету є ефективним інструментом впливу на величину сукупного попиту, обсяг грошової маси, що знаходиться в обігу, та її структуру, рівень безробіття та інфляції, структуру економіки тощо [3, с. 24]. У процесі виконання бюджету розрізняють поняття «витратки бюджету» та «витрати бюджету» [3, с. 24]. Розглянемо їх детальніше.

У Бюджетному кодексі України зазначено, що витратки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До витраток бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надмірно сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування; компенсація частини суми штрафних (фінансових) санкцій, що перераховується покупцям (споживачам) за рахунок штрафних (фінансо-

вих) санкцій, застосованих органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, за наслідками проведеної перевірки за зверненням або скаргами покупця (споживача) про порушення платником податків установленого порядку проведення розрахункових операцій [4]. В окремих наукових джерелах зазначено, що визначення категорії «витратки бюджету», надане в Бюджетному кодексі України, є не зовсім вдалим. Це пов'язано з тим, що таке визначення вказаної категорії не розкриває належного змісту та специфічних її особливостей [5, с. 2]. Вважаємо, що законодавче трактування категорії «витратки бюджету» не деталізує програм та заходів, які фінансуються з відповідного бюджету.

Витратки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Система їх планування має свої принципи, методологічні засади, нормативи тощо [1].

Бюджет як фонд фінансових ресурсів перебуває у розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня і використовується для виконання покладених на них функцій, передбачених Конституцією [6]. Виділяють Державний та місцевий бюджети. Зведений бюджет України є сукупністю всіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України.

Важливе місце в «ланцюжку» бюджетних відносин належить витратковій частині Зведеного бюджету як статистичного агрегованого показника, що визначає напрями використання централізованого та децентралізованого фондів.

Сьогодні структура бюджетних витраток орієнтована на підтримку економічного зростання і структурної модернізації України (рис. 1).

Як засвідчують дані рис. 1, середня питома вага витраток Зведеного бюджету у ВВП протягом 2003–2016 рр. становила 32,5%. Визначальним чинником формування системи витраток державного та місцевих бюджетів є конституційна доктрина держави. Відповідно до ст. 1 чинної Конституції України, а також з огляду на євроінтеграційний вибір, Україна взяла курс на розбудову соціально-орієнтованої економіки ринкового типу, що передбачає значні обсяги фінансування галузей соціальної сфери і соціального захисту населення. Проте Україна є унітарною державою, для якої характерна дворівнева бюджетна система з чітким розподілом повноважень між центральною і місцевою владою. Закріплення витраток за різними рівнями зведеного бюджету проводиться відповідно до принципу субсидіарності [7, с. 144].

Останніми роками спостерігається збільшення витраток Зведеного бюджету України на загальнодержавні функції, обслуговування державного боргу та оборону (рис. 2).

Структура витраток бюджету за функціональною класифікацією характеризує загальні цілі державного управління. Її затверджує Міністерство фінансів України. Вона передбачає здійснення витраток відповідного бюджету на багатовекторні цілі, такі як забезпечення громадського порядку, житлово-комунальне господарство, освіта та інші функції, що є прерогативою забезпечення ефективної діяльності держави. Саме функціональна класифікація витраток бюджету відображає пріоритетні аспекти діяльності держави (табл. 1).

За даними табл. 1 видно, що протягом аналізованого періоду спостерігається стійка тенденція до зростання загальної величини витраток на 221 170 млн грн, або на

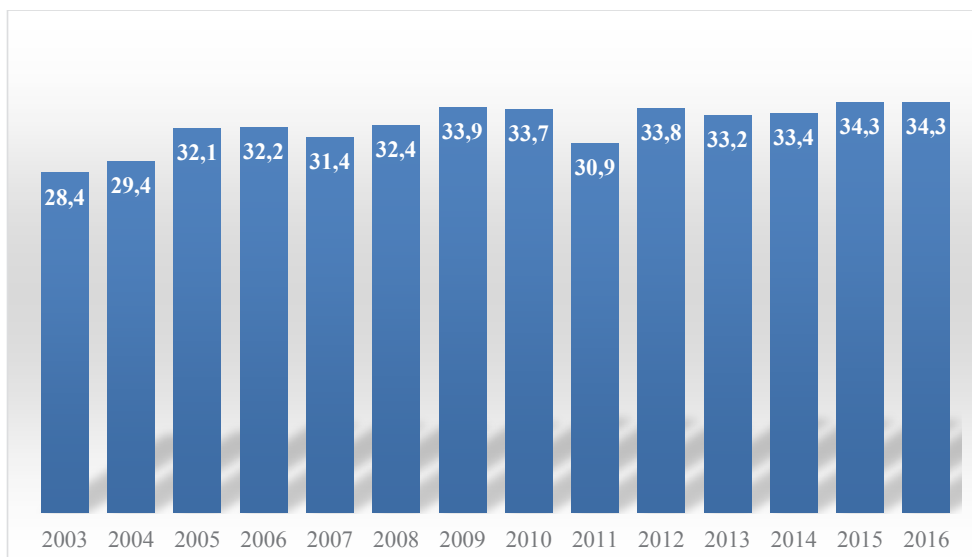

Рис. 1. Видатки Зведеного бюджету України, у % до ВВП

Джерело: складено авторами на основі даних Державної служби статистики України

Рис. 2. Динаміка показників видатків Зведеного бюджету України, % до ВВП

Джерело: складено авторами на основі даних Державної служби статистики України

26% у 2017 р. порівняно з 2016 р. При цьому слід зазначити, що спостерігалось суттєве зростання видатків на освіту. У 2017 р. вищезазначений показник становив 177 756 млн грн, що на 48 321 млн грн більше порівняно з 2016 р. та на 77 646 млн грн – порівняно з 2014 р.

Проїлюструємо структуру видатків Зведеного бюджету України за 2017 р. у розрізі функціональної класифікації (рис. 3).

З рис. 3 видно, що основна частина Зведеного бюджету України спрямована на фінансування освіти (17%) та соціальний захист (14%). Найменша частка видатків Зведеного бюджету припадає на паливно-енергетичний комплекс (0,3%) та охорону довкілля (0,7%).

Варто відзначити, що ключовим механізмом поліпшення бюджетних відносин у контексті видаткової частини бюджету є дослідження їхніх «проблемних зон» та пошук шляхів нівелювання негативного впливу на бюджет країни.

Постановка питання про ефективність бюджетних видатків виникає у зв'язку з необхідністю оцінки результатів діяльності держави як виробника суспільних благ, при цьому слід зауважити, що основним продуктом – результатом управлінської діяльності – є рішення щодо розподілу та використання бюджетних коштів. Від своєчасності і правильності рішень, які приймаються розпорядниками коштів бюджету, залежить результативність державних програм [11].

Науковці Л.А. Васютинська та І.Л. Крещенко пропонують виділити основні причини неефективного використання бюджетних коштів (рис. 4).

Вищезазначені проблеми нівелюють принцип прозорості бюджетного процесу, ускладнюють контроль за виконанням бюджетних програм тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Бюджетні видатки – це потужний «двигун» стимулювання та реалізації бюджетної політики держави шляхом пошуку

та використання внутрішніх резервів різноаспектних інструментів та механізмів держави.

Завдяки формуванню та використанню Зведеного бюджету забезпечується фінансування багатовекторних галузей господарства. Видатки Зведеного бюджету є інструментом «маніпуляції» держави на економіку держави, особливо в контексті діяльності тих галузей, які існують за рахунок коштів бюджету.

З огляду на активні глобалізаційні процеси у світі та сучасний стан соціально-економічного становища

України, особливо актуальним і необхідним є проведення комплексного наукового дослідження проблем управлінської діяльності в контексті видаткової частини Зведеного бюджету України.

З метою стимулювання та модернізації системи видатків державного і місцевих бюджетів України доцільно оптимізувати склад і структуру видатків Зведеного бюджету. Отже, необхідним є удосконалення системи бюджетних видатків задля забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни.

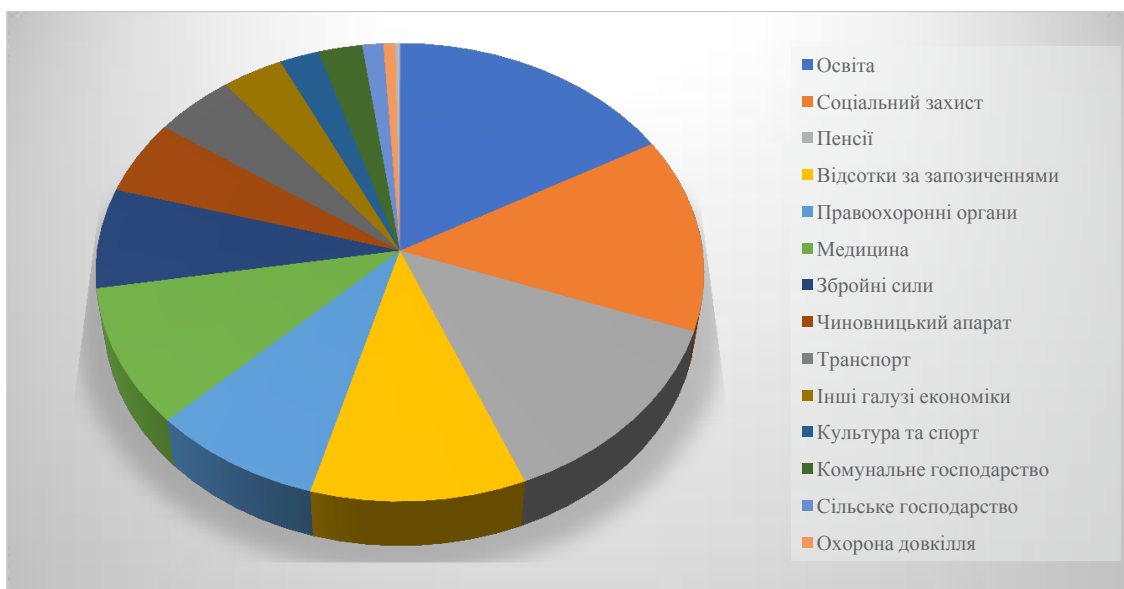

Рис. 3. Склад і структура видатків Зведеного бюджету України в розрізі функціональної класифікації за 2017 рр., %

Таблиця 1

Динаміка видатків Зведеного бюджету за функціональною класифікацією протягом 2014–2017 рр., млн грн [10]

Показник	Роки				Відхилення (+;-)	
	2014	2015	2016	2017	2017 р. проти 2016 р.	2017 р. проти 2014 р.
Освіта	100 110	114 193	129 435	177 756	48 321	77 646
Соціальний захист	58 192	76 753	110 719	145 534	34 815	87 342
Пенсії	79 813	99 587	147 611	140 227	-7 384	60 414
Відсотки за запозиченнями	49 435	86 173	96 105	110 578	14 473	61 143
Правоохоронні органи	44 865	54 963	72 057	88 480	16 423	43 615
Медицина	57 150	71 001	75 409	102 392	26 983	45 242
Збройні сили	27 365	52 016	59 357	74 360	15 003	46 995
Чинівницький апарат	27 411	31 470	38 028	55 671	17 643	28 260
Транспорт	18 777	31 110	29 262	49 390	20 128	30 613
Інші галузі економіки	9 653	17 188	28 888	37 734	8 846	28 081
Культура та спорт	13 858	16 228	16 885	24 342	7 457	10 484
Комунальне господарство	17 809	15 700	17 548	27 187	9 639	9 378
Сільське господарство	5 868	6 063	5 782	12 944	7 162	7 076
Охорона довкілля	3 482	5 530	6 255	7 349	1 094	3 867
Паливно-енергетичний комплекс	9 339	1 896	2 249	2 816	567	-6 523
Всього	523 126	679 871	835 590	1 056 760	221 170	533 634

Рис. 4. Проблеми неефективного використання бюджетних коштів [11, 12]

Список використаних джерел:

1. Макогон В. Бюджетні видатки у системі соціально-економічного розвитку країни / В. Макогон // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 3. С. 114–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_3_11
2. Наконечна Ю.Л. Державна політика у сфері бюджетних видатків в Україні та напрями її вдосконалення / Ю.Л. Наконечна, О.Т. Льодіна // Економіка та держава. 2016. № 7. С. 84-87.
3. Дорошенко А.П. Проблеми формування видаткової частини бюджету України в контексті забезпечення економічного зростання. URL / А.П. Дорошенко, О.О. Дорошенко // ScienceRise. 2015. № 10 (1). С. 23–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_10%281%29_6
4. Бюджетний кодекс України від 08 лип. 2010 р. № 2456-VI (зі змін. і доп.) / Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
5. Токарева К.О. Видатки бюджету як категорія бюджетного права / К.О. Токарева // Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_22
6. Шалімов В.В. Сутність державного бюджету та його вплив на соціально-економічний розвиток. / В.В. Шалімов, М.І. Яворська // Наукові записки. 2013. Вип. 13. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4626/1/41_2013-224-228.pdf
7. Кіт В.І. Ефективність бюджетного фінансування видатків на соціальну сферу і соціальний захист населення / В.І. Кіт, І.Р. Михасюк // Економічні науки. 2016. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-53/17.pdf>
8. Конєва І.І. Теоретичні засади формування видатків місцевих бюджетів / І.І. Конєва // Економіка. Управління. Інновації. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2015_1_19
9. Набока Т.С. Оптимізація структури видаткової частини бюджету / Т. С. Набока // Економіка України. 2014. № 1. С. 51–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_1_5
10. Видатки. Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/expenditure/>
11. Васютинська Л.А. Сутність і проблеми підвищення ефективності видатків бюджету / Л.А. Васютинська // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М.І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. Одеса, 2009. № 35. С. 35–39.
12. Крещенко І.Л. Проблеми використання бюджетних коштів / І.Л. Крещенко // Науково-технічна інформація. 2009. № 4. С. 35-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTI_2009_4_10